

σμοῦ, ὅστις εἰς τὰς ποτὲ ἐλευθέρας πόλεις τῆς Ἑλλάδος ὑπῆρξεν ἐν τῶν πρωτίστων ἐλατηρίων τῆς· ἀλλ' ὑπεδουλώθη εἰς τὴν ὑπηρεσίαν ἀτομικῶν προστατῶν, καὶ ἡναγκάζετο πολλάκις νὰ ἐκπληροῦ τὰς ἀπειροκάλους καὶ ἐφημέρους φαντασίας των, οἷον εἰς τὰς συνόδους, τὰ συμπίσια, καὶ ἄλλας αὐλικὰς ἐορτάς καὶ τελετὰς τῶν βασιλέων, ὅπου ἐν ὀλίγαις ἡμέραις ἐδαπανῶντο μέγισται ποσότητες χρημάτων, καὶ ἀπλητεῖτο μᾶλλον ἐξωτερικὴ πολυτέλεια καὶ μεγαλοπρέπεια, ἢ ἐσωτερικὴ καλλονὴ καὶ τελειότης τῶν ἔργων. Ὄταν δὲ ἡ εἰκαστικὴ τέχνη παραιτῆται τοῦ δημιουργεῖν μόνιμα καὶ ἐν ἑαυτοῖς καλὰ μνημεῖα, καὶ καταβαίνει εἰς ἐκπλήρωσιν ἐφημέρων φαντασιῶν, τότε ἀποδύεται τὸν θεῖον αὐτῆς χαρακτῆρα, καὶ καταντᾷ βάνυσος δούλη.

Ἐκτός δὲ τῶν εἰρημένων ἐξωτερικῶν καὶ πολιτικῶν αἰτιῶν τῆς ἀρχομένης φθορᾶς καὶ πτώσεως τῆς τέχνης, συνετέλεσαν εἰς τοῦτο καὶ ἄλλαι αἰτίαι ἐσωτερικαὶ καὶ ὁργανικῶς ἀναγκαῖαι. Ὑπάρχει γενικῶς νόμος εἰς τὴν φύσιν τοῦ παντός, ὅτι πᾶν γινόμενον ἔχει μίαν μόνον νεαρὰν ἡλικίαν, καὶ ταύτην βραχεῖαν. Πᾶν γινόμενον, ἀφοῦ φθάσῃ εἰς τὸ ἄκρον τῆς ἀναπτύξεως καὶ τελειότητός του, κατὰ τοῦτον τὸν φυσικὸν καὶ ἀπαραίτητον θεσμὸν ἄρχεται νὰ καταβαίνει πάλιν. Διαμένει ἴσως ἱκανὸν χρόνον ἐπὶ τῆς ὑψηλοτάτης ἐκείνης βαθμίδος, καὶ μόνον βραδέως καὶ ἀνεπαισθήτως ἄρχεται νὰ καταρρέπῃ· ἀλλὰ βέβαιον εἶναι ὅτι δὲν προχωρεῖ καὶ δὲν ἀνυψοῦται πλέον, καὶ ὅτι ἐξ ἅπαντος καὶ κατ' ἀνάγκην ὀφείλει νὰ καταβαίνει. Ὁ νόμος οὗτος ἰσχύει ἐπὶ παντός ὁργανικοῦ καὶ φθαρτοῦ ὄντος, ἐπὶ τῶν φυτῶν καὶ τῶν ζώων, ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων καθ' ἑκάστους, καὶ ἐπὶ ἐθνῶν ὁλοκληρῶν· ἰσχύει δὲ οὐχ ἥττον καὶ ἐπὶ τῶν ἠθικῶν ὄντων, καὶ ἐπὶ τῶν δημιουργημάτων τοῦ ἀνθρωπίνου νοός. Τὰ γράμματα, ἡ ποίησις, αἱ ἐπιστήμαι, καὶ ἡ λοιπὴ παιδεία τινός ἐθνους, ἔχουσι τὴν νεότητα, τὴν ἥβην, τὴν ἀνδρικὴν ἡλικίαν, καὶ τὸ γῆρας των· ὡσαύτως δὲ καὶ αἱ εἰκαστικαὶ δημιουργίαι. Τὴν γενικὴν ταύτην τύχην συνεμερίσθη καὶ τῶν Ἑλλήνων ἡ τέχνη. Διαμείνασα πολὺν χρόνον οἰοῖται εἰς τὰ σπάργανα τῆς πατροπαράδοτου ἀρχαίας ἐργασίας, ἔκαμε κατὰ τὴν δευτέραν ἐποχὴν (οὕτως εἰπεῖν τὴν νεότητά της) ταχείας καὶ θαυμαστάς προσόδους, καὶ ἔδειξε κατὰ τοὺς αἰῶνας τοῦ Φειδίου καὶ τοῦ Πραξιτέλους ὅλον τῆς τῷ ὄριμον κάλλος καὶ τὴν ἀνδρικὴν ῥώμην· νῦν δὲ πλησιάζει ἤδη τὸ γῆρας, μακρόθεν μὲν καὶ κατ' ἀρχὰς σχεδὸν ἀνεπαισθήτως, ἀλλ' ὅμως πλησιάζει. Ὁ κύκλος τῶν ἀληθῶς προοδευτικῶν ἐφευρέσεων καὶ τῶν ἐνδεχομένων ἐπινοημάτων καὶ δημιουργημάτων σχεδὸν εἶχε συμπληρωθῇ· οἱ κορυφαῖοι ἐκάστου κλάδου τῆς τέχνης εἶχον φανῇ, ὥστε νέα ἐπίδοσις δὲν ἦτο πλέον δυνατὴ· καὶ οἱ Ἕλληνες ὤφειλον νὰ εὐχαριστῶνται, ἂν ἠδύναντο νὰ διατηρῶσι τὴν τέχνην εἰς τὴν ὁποίαν εἶχε φθάσει στάσιν. Ἀλλ' ἀντὶ τούτου αἱ τότε πολιτικαὶ περιστάσεις, μολονότι

κατὰ τὸ φαινόμενον λίαν ὠφέλιμοι καὶ εὐμενεῖς, διέσπειραν μᾶλλον τὴν τέχνην, καὶ ὑπερερεθίζουσαι τὰς δυνάμεις αὐτῆς καὶ τὴν φιλοτιμίαν ἐπὶ τὸ παράγειν αἰετὶ νέον, ἐξησθένησαν αὐτὴν καὶ ἐπετάχυναν τὴν ἀρχὴν τῆς πτώσεώς της. Μὴ δυνάμενη πλέον νὰ ἐπιδίδῃ καθ' ὕψος καὶ κατὰ βάθος, ἐπέδωκεν εἰς τὸ πλάτος, καὶ οὕτω κατήντησε νὰ παραλύηται. Τότε ἤδη ἤρξαντο αἱ ἀπὸ τῶν κανόνων τῆς τέχνης παρεκτροπαί, καὶ ἡ θῆρα καινοφανῶν μορφῶν καὶ αἰετὶ νέων ἐπινοημάτων, ὧν τὴν ὁμάδα ἀπαντῶμεν κατὰ τὴν ἐφεξῆς ἐποχὴν ὡς Ῥωμαϊκὴν ἐργασίαν. — Ἀλλὰ καθὼς στερεὸν καὶ μεγαλοπρεπὲς οἰκοδόμημα οὐχὶ τόσο εὐκόλως βλάπτεται καὶ παντελῶς φθείρεται ὑπὸ τοῦ πανδαμάτορος χρόνου, οὕτως ἀντέιχε καὶ τὸ ὑγιὲς καὶ ῥωμαλέον σῶμα τῆς Ἑλληνικῆς τέχνης ἐπὶ πολὺν ἔτι χρόνον, καὶ τὰ δημιουργήματά της ἔμειναν ἔτι ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας σπουδῆς καὶ θαυμασμοῦ ἀξία.

[Ἐκ τοῦ Ἑγχειριδίου τῆς Ἀρχαιολογίας τῶν Τεχνῶν, ὑπὸ Λ. Ροσσίου.]

ΕΚΔΡΟΜΗ ΕΙΣ ΤΗΝ ΝΟΤΙΟΔΥΤΙΚΗΝ ΠΑΡΑΛΙΑΝ ΤΗΣ ΚΑΣΣΙΑΣ ΘΑΛΑΣΣΗΣ.

(Συνέχεια. Ἰδε Σελ. II--16.)

Μετὰ βελτίαν ἀπὸ Ἐνζελίου εἰς Μπιρὲ-Μπαζάρ. Ἡ πόλις Ῥέστι. Πληθυσμὸς καὶ οἰκίαι αὐτῆς. Ὁ διοικητὴς τῆς ἐπαρχίας. Ὁ τῆς Περσικῆς κυβερνήσεως τρόπος τοῦ ἀπονέμειν τὰ ὑπουργήματα. Ὁ Πρίγκιψ Γιαγκιὰ Μιρζᾶς. Ἐπίσκεψις πρὸς αὐτόν. Μουλᾶδες· συναντηθέντες ἐν τῇ οἰκίᾳ του. Ἀλλόκοτοι ἰδεαὶ τῶν Περσῶν περὶ Ἑλλάδος καὶ Ἀλεξάνδρου τοῦ Μακεδόνα.

ΔΙΑ νὰ ὑπάγῃ τις εἰς τὴν πρωτεύουσαν Ῥέστι, συντομώτερον καὶ ἐνταυτῷ προσφορώτερον δρόμον δὲν ἔχει παρὰ νὰ ἐμβιβασθῇ εἰς ἀκάτιον, καὶ νὰ περάσῃ πρὸς τὸ ἀντικρυ μέρος τοῦ κόλπου, ἰσπερίπου μίλια ἀπέχον τοῦ Ἐνζελίου. Προτιμήσαντες καὶ ἡμεῖς τὸ μέσον τοῦτο μᾶλλον παρὰ τὴν διὰ ξηρᾶς πορείαν, ἀναμέσον δασῶν καὶ ἀπεράντων λιμνῶν, ἐμισθώσαμεν λέμβον, ὅπου καὶ ἄλλοι ταξειδῶνται, Πάρδοι καὶ Μῆδοι καὶ Ἑλαμίται καὶ Ἀρμενιοὶ καὶ Τάταροι καὶ λοιποὶ, περὶ τοὺς εἴκοσι τὸν ἀριθμὸν, συνεπιδοχθέντες μεθ' ἡμῶν, ἐπεσωρεύθησαν ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε μόλις ἠδύναντο νὰ καθίσωσι· καὶ οὕτως ἐξεπλεύσαμεν τὴν πρωΐαν, μολονότι ἡ ἔκρα τῆς θαλάσσης νημεμία, καὶ τὸ υπεργέμισμα τοῦ πλοιαρίου μας, προεμήνουν βραδυτάτην τὴν διάβασιν. Ἐν τούτῳ ἀπεμακρύνθημεν κατ' ὀλίγον τοῦ λιμένος κωπηλατοῦντες, καὶ ἀναμένοντες τὴν ἐωθινὴν αὔραν, διὰ ν' ἀναπατάσωμεν τὸ ἱστίον μας. Ὅπισθεν ἡμῶν, τὸ Ἐνζελίον ἐφαίνετο ἤδη ἐξ ὁλοκληροῦ ἐσκιασμένον ἀπὸ τὰ εἰς τὴν προκυμαίαν ἰστάμενα παραλλήλως πλοῖα, καὶ ἀπὸ τοὺς εἰς τὰ περὶ αὐτοῦ δρυμῶνας καὶ κήπους κιτρεῶν· τὸ δὲ στόμιον τοῦ λιμένος ἔγινεν ἄφαντον, καὶ ὡς συνηνωμένον μετὰ τὴν στερεάν. Ἡ θάλας ἐπειτα τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων, παράξασα τὴν ὀφθαλμοπλανίαν*, ἔκαμνε τοὺς δύο ἡμικύκλους ἰσθμούς, τοὺς σχηματίζοντας τὸν κόλπον, νὰ ἐμφαίνωνται εἰς τὰ ὄμματα ἡμῶν ὡς διακεκομμένα διαφόρων μεγεθῶν καὶ σχημάτων νησιδία, ὀλίγον ἀπ' ἀλλήλων διεστώτα, καὶ ὡς ἐπὶ τῶν κρυσταλλοειδῶν καὶ διαφανεστάτων ὑδάτων ἀπληρωμένα. Τινὰ μὲν, πραγματικῶς ὑπάρχοντα, καὶ ἀκανονίστως ἀλλὰ

* Ὁ συγγραφεὺς ἐννοεῖ τὸν κατοπτρισμὸν, Γαλλιστὶ mirage.

χαριέντως πως τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ κόλπου στίζοντα, ἀντανεκλῶντο μεθ' ὅλων τῶν ὑλημανούντων ἁλῶν των εἰς τὸ ὑγρὸν καὶ ἐστιλβωμένον κάτοπτρον, τὸ ὁποῖον πνεύσις ἀέρος δὲν ἐρρύτιδου, ἀλλὰ μόνον ἐτραχύνετο ὑπὸ τοῦ συνεχοῦς καὶ βραδέος πατάγου τῶν κωπῶν, καὶ ὑπὸ τῆς λοξοδρομικῆς καὶ μακρᾶς αὐλακος, τὴν ὁποῖαν ἔσκαπτεν ἡ τρόπις τοῦ πλοιαρίου. Μεγαλοπρεπέστερον ὅμως θέαμα παρίστατο ἐμπροσθεν ἡμῶν· τὰ κύκλω ὑψηλὰ ὄρη τῶν Ἀλπονίων, μετὰ τῶν χιονοσκεπᾶστων καὶ τηλαυγῶν κορυφῶν των, διέκοπτον ἀγγιστρόφως πως τὸν ὁρίζοντα, καὶ διὰ τοῦ ποι-κิโลμήρου τῶν εἰς τὰς ρίζας αὐτῶν ἐπισσωρευμένων προβλήτων λόφων καὶ βράχων παρῆγον εἰκόνα ἀπεριγράπτου κάλλους, μεθ' ἧς τρικλινὸν ἐπικόσμημα ἱκανῶς παρεμφέρουσιν. Αἱ δὲ πλευραὶ τῶν ὄρεων, δεχόμεναι βρύματα φωτὸς ἐκ τοῦ ἀνατέλλοντος ἡλίου, ἦσαν περιελυμμένα μετ' αἰμῶν τινά διαυγέστατον καὶ πορφυροβαφῆ, ὁ ὁποῖος, γινόμενος ἀνεπαίσθητος λευκόχρους, διεσκεδάζετο καθ' ὅσον ἀνυψοῦτο ὁ τῆς ἡμέρας ἀστὴρ. Ὁ ἰδὼν τὰς λίμνας τῆς Ἑλβετίας δύναται νὰ συλλάβῃ ἰδέαν τῶν ὠραιότητων τοῦ κόλπου τοῦ Ἐνζελίου. Ἐκπλήττεται δὲ τόσῳ μᾶλλον ὁ ὁδοιπόρος, καθ' ὅσον δὲν περιμένει εἰς τὰς ὄχρας τῆς Κασπίας, τὰς ὁποίας ἡ φαντασία του ἴσως παριστάνει εἰς αὐτὸν ἀγρία καὶ ἀμοίρους παντὸς κάλλους, τοιαύτας μεγαλοπρεπεῖς σκηνὰς καὶ ἐντυπώσεις ζωηρὰς τῆς φύσεως, αἵτινες δὲν ἀπαντῶνται εἰς ὅλα τὰ λοιπὰ τῆς Περσίας μέρη, ἀποκληρωμένα ὁλοτελῶς ζωγραφικῶν θέσεων καὶ τῆς πλουσιοπαρόχου βλαστήσεως τοῦ Γηλανίου.

Φθάσαντες εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ ποταμοῦ, Μπιρὲ-Μπαζάρ, εἰ-δομεν στίφην ἀναριθμήτων ἐνύδρων πτηνῶν, ἄτινα, πτοηθέντα, ἀνεπέτασαν μετ' ἁντὸν κρότον, σχηματίζοντα ὑπὲρ κεφαλῆς ἡμῶν πετυκνωμένους νεφέλας. Ἐντεῦθεν ἕως εἰς τὴν σκάλαν τῆς κωμοπόλεως Μπιρὲ Μπαζάρ εἶναι εἰς παρασάγγης· ἀλλ' ὁ εἰσπλους ἐνδὸν τοῦ ποταμοῦ, στενοῦ ὄντος καὶ ἐλικοειδοῦς, γίνεται ἐπίπονος διὰ τὰς λέμβους, ὅταν ἦναι φορτωμένοι, καὶ μάλιστα ὅταν αἱ βροχαὶ, αὐξάνουσαι τὰ ὕδατα, καθιστῶσι τὸ ρεῦμα ὀρμητικώτατον. Ἡ σκάλα αὕτη εἶναι τὸ μέρος, ὅπου ἀράζουσι τὰ πραγματείας φέροντα πλοιαρία· ἀπαξ δὲ ἀποδοιχθεῖσαι, πέμπονται εἰς ῥέστ ἐπὶ τῶν νώτων ἀχθοφόρων ζώων. Ἡ πόλις αὕτη ἀπέχει ἐκ Μπιρὲ Μπαζάρ παρασάγγης δύο· ἀλλ' ἡ ὁδὸς εἶναι αὐτόχρημα βόθροι καὶ ἀλλεπάλληλα λιμνία, ὅπου οἱ ἵπποι βυθίζονται μέχρι τραχήλου. Πιστὴ εἰς τὸ πολιτικὸν τῆς σύστημα ἡ Περσικὴ κυβέρνησις, δὲν ἐπέτρεψε ποτε εἰς τοὺς κατοίκους τοῦ τόπου τὴν διόρθωσιν τοιοῦτο ἀναγκαίου δρόμου, φοβουμένη μὴ ἤθελον ὠφελῆσθαι οἱ Ῥῶσοι ἐκ τούτου καὶ εἰσβάλειν εἰς ῥέστη.

Ἡ μεγαλόπολις αὕτη εἶναι τοποθετημένη ἀναμέσον τῶν δασῶν εἰς τρόπον, ὥστε τότε μόνον ἐμπορεῖ τις νὰ γνωρίσῃ ὅτι ἐφθασεν, ὅταν εὐρεθῇ εἰς τὸ κέντρον σχεδὸν αὐτῆς. Πρὸ τῆς πανώλους τοῦ 1831, ἥτις ἐμάστισε τὰ τρία τέταρτα τοῦ λαοῦ τῶν νοτιοδυτικῶν ἐπαρχιῶν τῆς Κασπίας, τὸ Ῥέστη ἦτο μία τῶν σημαντικωτέρων καὶ πλουσιωτέρων πόλεων τῆς Περσίας· ὁ δὲ πληθυσμὸς αὐτῆς ἀνέβαινε τότε περὶ τὰς 80,000. Κατὰ τὴν ἐποχὴν δὲ τῆς ὀλεθροῦ ἀσθενείας ἐστέρηθη ὅλων σχεδὸν τῶν κατοίκων τῆς. Μέρος ἐξ αὐτῶν, καταλιπόντες τὰ πάντα, κατέφυγον ἐξω τοῦ Γηλανίου, φέροντες μεθ' ἑαυτῶν τὸ σπέρμα τῆς ἐπιδημίας, ἀφ' ἧς οἱ πλείστοι ἀπέθανον μεταδίδοντες καὶ εἰς ἄλλους τὸ θανατηφόρον μίasma· οἱ δὲ ἀφελόντες εἰς τὴν βούλησιν τῆς Προνοίας, ἥ κατ' αὐτοὺς εἰς τὴν εἰμαρμένην, καὶ κἀνέν προφυλακτικὸν μέσον μὴ λαβόντες ἐν τῇ χώρᾳ πρὸς περιστάσιν τοῦ κακοῦ, ἔγιναν ἅπαντες παραναλώματα αὐτοῦ. Πούποτε πανώλης δὲν ἔκαμε τοσαύτην θρᾶσιν, ὅσην ἐδῶ. Ὑπὲρ τὰς 200,000 ἀνθρώπων ἐθερίθησαν εἰς μόνην τὴν ἐπαρχίαν τοῦ Γηλανίου. Δώδεκα ἔτη παρῆλ-

θον ἤδη ἀπὸ τῆς φρικτῶδους ἐκείνης καταστροφῆς, ἡ μᾶλλον εἰπεῖν τῆς γενικῆς ἐξοντώσεως τοῦ λαοῦ, καὶ μολοντοὶ ἡ ἐπαρχία καθημέραν προοδεύει, καὶ ἐπανορθοῦται ἀπὸ τὰ ἐρείπια τῆς, καὶ χιλιάδες οἰκογενειῶν Θάτων* ἀλλαχόθεν μετενάστευσαν, καὶ κατὰ-ῆσαν ἐνθάδε, οἰκειοποιοῦμενοι τὰς ἐγκαταλειφθεῖσας γαῖας, καὶ καταγινόμενοι εἰς τὴν καλλιέργειαν αὐτῶν, καὶ αἰχμαλώτοι μαῦροι πάντοτε ἀγοράζονται ἐξωθεν, καὶ προσεπαυξάνεται ὁ λαὸς μεθυσματὴν ταχύτητα, μ' ὅλα ταῦτα, τὰ ἔχνη τῆς φθορᾶς δὲν ἐξέλειψαν εἰσέτι ὅλως διόλου, οὔτε ὁ λαὸς ἐφθασεν ἀκόμη νὰ ἐξισωθῇ μετὰ τοῦ ἡμῖς καὶ τοῦ τότε ὑπάρχοντος ἀριθμοῦ.

Σήμερον τὸ Ῥέστη κατοικεῖται μόνον ἀπὸ 20 ἕως 25,000 ἀνθρώπων λευκῶν τε καὶ μαύρων· ἡ πόλις ἔχει μεγίστην ἔκτασιν, ἀλλὰ τὸ ἡμῖς αὐτῆς καλύπτεται ἀπὸ ἐρείπια κατηδαφισμένων οἰκοδομῶν, μένοντα ὡς τεκμήριον τῆς προτέρας ἀνθηρᾶς καταστάσεώς της. Καθὼς τὸ κλίμα, τὰ προϊόντα, καὶ ἡ φυσικὴ πρόσοψις τοῦ τόπου εἶναι ἀνόμοια τῶν λοιπῶν χωρῶν τῆς Περσίας, οὕτω καὶ αἱ πόλεις διαφέρουσι καθ' ὅλα τῶν λοιπῶν πόλεων τοῦ Ἰρανίου. Ἐδῶ πλέον δὲν φαίνονται αἱ ἀργιλλώδεις ἐκεῖναι οἰκίαι ἀχαρίτως καὶ ἀσχήμως κατεσκευασμέναι, μὴ ἔχουσαι πατώματα μήτε παράθυρα πρὸς τὰς ῥύμας βλέποντα, καὶ ὁμοιόζουσαι ἐξωτερικῶς φυλακὰς μᾶλλον παρὰ οἰκητήρια ἀνθρώπων· ἀλλ' αὗται εἶν' ἀπ' ἐναντίας πλίνθιναι μετὰ πάτωμα καὶ δάπεδον, αἱ θύρας ἡ ἡλιακὸν κύκλω αὐτῶν ἔχουσαι, καὶ θυρίδας πλατείας καὶ ὑψηλὰς, αἵτινες ἐν καιρῷ τῶν καυσῶνων ἀφίνονται ἀνεφγμέναι διὰ νὰ διαυλωνίζετα ἀενάως ὁ ἀήρ. Ἐξωθεν δὲ κρεμάζονται πέπλα λευκὰ ἐν εἰδὲι παραπετασμάτων, διὰ ν' ἀπελαύνωσι τὰς φλογεράς τοῦ ἡλίου ἀκτίνας, καὶ νὰ ἐμποδίσωσι τὰ τολμηρὰ καὶ βέβηλα ὄμματα τῶν διαβαινόντων, ὥστε νὰ μὴ διευθύνωνται πρὸς τὰς γυναῖκας ἡ τὰς ἐσωτέρας οἰκίαι· πράξεις. Αἱ οἰκίαι ἔχουσι κεραμεῖαν στέγην ἐκτός τινων ἀχρυσοσκεπᾶστων, αἱ ὁποῖαι ἀνήκουσιν εἰς πτωχοῦς. Αἱ ἀγοραὶ, ἂν καὶ ὅχι πάντοτε τακτικαί, εἶναι λιθοστρωτοί, καὶ αἱ πλατεῖαι ἀπὸ δένδρα περίεκαταφυτοί.

Τὸ Ῥέστη εἶναι ἡ καθέδρα τοῦ πρίγκιπος Γιαγχιὰ Μιρζᾶ, ἐνὸς τῶν ἑκατὸν υἱῶν τοῦ Φεατλῆ Σάχ· ὁ βασιλόπαις οὗτος, καίτοι τὸν τίτλον ἔχων γενικοῦ διοικητοῦ τῆς ἐπαρχίας, εἶναι ὅμως ἐξ ὀλοκληροῦ στερημένος τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας, ἥτις δίδεται εἰς ὑπάρχον βασιλικὸν, πάντῃ ἀνεξάρτητον τοῦ πρίγκιπος, ἐπεύθυνον δὲ ὄντα τῶν πράξεων τοῦ μόνου ἐνώπιον τῆς διορισθῆς αὐτὸν κεντρικῆς κυβερνήσεως. Ἡ διοίκησις τῆς ἐπαρχίας ταύτης εἶναι εἰς τὸ ἄκρον ἐπιθυμητὴ, καὶ παρὰ τῶν Χάνιδων καὶ ἄλλων αὐλικῶν μετὰ σπουδῆς αἰτουμένη· διότι ἐδῶ ἐμποροῦν νὰ πλουτήσωσι ταχύτερον παρ' εἰς οἰανδήποτε ἄλλην τῆς Περσίας χώραν. Οἱ διαμυλλόμενοι πρὸς ἀπόκτησιν αὐτῆς ἀποφασίζουσι χρηματικὰς θυσίας οὐκ ὀλίγας εἰς δωρητάματα πρὸς τὸν πρῶτον θεζύριον καὶ τοὺς λοιποὺς ὑπουργοὺς· ὁ δὲ πλείστα δὲ προσφέρων προτιμᾶται φυσικῶ τῷ λόγῳ πάντοτε. Οὕτως ἀπολαμβάνονται ὅλα τὰ πολιτικὰ ὑπουργήματα εἰς Περσίαν. Τὸ σύστημα τοῦτο τῆς αἰσχροκεροῦς ἀπεμπολήσεως εἶναι ἄλλως τε γενικὸν, καὶ μεταχειρίζονται αὐτὸ πάντες ἐκεῖνοι, οἵτινες, ἐπιβρόχῃ ἡ ἐξουσίαν τινα ἔχοντες, ἐμπορεύονται μετὰ δυνάμει νὰ διαθέσωσι οἱ ἴδιοι ἢ νὰ προμηθεύωσι εἰς ἄλλους δημοσίους θέσεις. Ὁ αἰτῶν ὑπουργὸς καὶ ἐν Περσίᾳ θεωρεῖ αὐτὸ, ὅποιο βαθμοῦ καὶ ἂν ᾖ, ἀναλόγως τῶν τακτικῶν καὶ μάλιστα ἀτάκτων εισοδημάτων, ὅσα λογαριάζει ὅτι ἔχει ἐξ αὐτοῦ ν' ἀπολύσῃ, οὐδέποτε δὲ κατ' ἀναλογίαν τῆς προσωπικῆς ὑπολήψεως καὶ τῆς τιμῆς τοῦ, τὰς ὁποίας ἐμπορεῖ ν' ἀπο-

* Ἴδε Ἀποθ. Τόμ. 6, Σελ. 57, εἰς τὸ περὶ Ἀφγανιστάν ἄρθρον τοῦ κυρίου Α. Σέφη.

κτίσῃ, ἢ τῶν ἀγαθῶν, τὰ ὅποια δύναται νὰ κάμῃ εἰς τοὺς ὑπ' αὐτόν τοιαῦτα αἰσθητάματα εἶναι ἄγνωστα εἰς τοῦ Πέρσου τὴν ψυχὴν. Ὁ ἐγωϊσμός, ἡ ὀρυπαρὰ φιλοκέρδεια, ἡ ἀρπαγὴ, κατεύθυνουσι μόνον τοὺς διαλογισμούς καὶ τὰ ἔργα του. Ἀλλὰ δὲν ἀρκεῖ ἡ πρᾶσις τῶν δημοσίων ὑπουργημάτων· ὑπάρχει καὶ τι ἄλλο παραδοξότερον. Ὁ προτιμηθεὶς διὰ τὴν ὑπ' αὐτοῦ καταβληθεῖσαν μεγαλητέραν ποσότητα ἀργυρίου, κινδυνεύει πολλάκις νὰ ἐξωσθῇ ἐπονειδίστως ἀπὸ τὴν θέσιν του· διότι, ἀγνοοῦντος αὐτοῦ, ἀντίζηλός τις ἀπόκρυφος καὶ δεξιὸς προβάλλει προσφοράν σημαντικωτέραν, καὶ προτιμώμενος ὑποσκέλλει αὐτόν. Ἡ κυβερνήσις, δσάκις λαμβάνῃ χρεῖαν χρημάτων, προστρέχει εἰς τὸ μέσον τοῦτο, βιάζουσα τοὺς κατέχοντας πολιτικὰς θέσεις καὶ ἄλλα ἀξιώματα νὰ μεταγοράσωσιν αὐτά, δωροδοκοῦντες ἐκ νέου τὸν Σάχ καὶ τοὺς περὶ αὐτόν. Ὁ Ἀγὰ Μαχομέτ-Χάν, ὁ εὐνοῦχος, ἐπώλει τὰ μεγαλητέρα ὑποκείμενα τῆς αὐλῆς, καὶ αὐτοὺς ἀκόμη τοὺς ὑπουργούς του, εἰς ἄλλους αὐλικούς καὶ ἀξιωματικούς, ὑποχρεῶν αὐτοὺς οὕτω νὰ πληρώνουσιν ἄδρά λύτρα, εἰς τὸ βασιλικὸν ταμεῖον ἐκκενούμενα. Μετὰ δὲ τὴν ἀπαλλαγὴν αὐτῶν ἐπέστρεφον πάλιν εἰς τὰς προτέρας θέσεις των.

Σπάνιον εἶναι νὰ ἀφίηται ὁ διοικητὴς τοῦ Γηλάνιου ἐπέκεινα τῶν τριῶν ἢ τεσσάρων χρόνων εἰς τὴν ἔδραν του. Μετὰ παρέλευσιν τῆς διορίας ταύτης, ἐπειδὴ φρονεῖται κοινῶς ὅτι κατὰ τὸ διάστημά τοῦτο ἐπασχόρουν πλοῦτη, δασμολογῶν καὶ προστιμῶν κατὰ τὴν Περσικὴν συνθήκην, καὶ ὑποκλέπτων ἀπὸ τὰ δημόσια, ἀποτίθεται προσκαλούμενος δὲ εἰς Τεχεράν, ὀλίβεται καὶ αὐτός ἐπὶ τέλους ὡς διάδοχος σπόγγος, καὶ ἀποστερεῖται τῶν καρπῶν τῶν πολυειδῶν καταχρήσεων καὶ ἀρπαγῶν του. Ἐχει πρὸς τοῦτοις καὶ τὸ ἀμετάσβεστον σύστημα ἡ κυβερνήσις νὰ μὴ ἐκλέγῃ ποτὲ τοὺς δικητάς τοῦ τόπου μεταξὺ τῶν ἰθαγενῶν, ὅσον πλούσιοι καὶ ἑλκυστικαὶ ἤθελον εἶσθαι αἱ προσφοραὶ καὶ αἱ ὑποσχέσεις τῶν αἰτητῶν. Τὸ παράδειγμα τοῦ Χεδαγέτ-Χάν δικαιοῖνι μέχρι τινὸς τὰς ὑποφίας καὶ τὴν πρόνοιάν της. Ὁ ῥήθεις Χάν, χρηματίσας ἑπαρχος ἢ μάλλον Σατραπῆς τῆς χώρας, ὅπου καὶ ἐγεννήθη, πρὸ τοῦ Ἀγὰ Μαχομέτ Χάν, εἶχεν ἀποκτήσειν ἄπειρα πλοῦτη καὶ μεγάλην δύναμιν. Εἰς ἐκεῖνον τὸν καιρὸν τῆς γενικῆς ἀναρχίας, διάφοροι τῆς Περσίας χῶραι, ὑπὸ φυλάρχων διοκούμεναι, ἀπετίναζαν τὸν ζυγὸν τῶν σφετεριστῶν τῆς υπερτάτης ἐξουσίας, κηρυχθεῖσαι ἀνεξάρτητοι· ὁ Χεδαγέτ-Χάν ἐστάθη εἰς τῶν πρώτων, οἵτινες ἀνήγειραν τὴν σημαίαν τῆς ἀντάρσεως. Ὄταν ὁ Ἀγὰ Μαχομέτ Χάν ἀνευδιδάσθη εἰς τὸν θρόνον, καὶ καθυπέταξε τοὺς διαφόρους τοῦτους ἀποστάτας, ἐπέστρεψε τὴν προσοχὴν του τότε εἰς τὸ Γηλάνιον, καταδυναστευόμενον παρὰ τοῦ Χεδαγέτου, ὅστις, μακρὰν τοῦ νὰ ὑποταχθῇ, ἡτοιμάζετο νὰ ἀντισταθῇ καὶ εἰς τὰς στελλομένας κατ' αὐτοῦ πολεμικὰς βασιλικὰς δυνάμεις. Δυσχερὲς τινέτες τέλος οἱ κάτοικοι τοῦ τόπου ἐναντίον τοῦ αὐστηροῦ των Σατραπῆ, καὶ παρακινούμενοι ἄφ' ἐτέρου μέρους ὑπὸ τῶν ἀπεσταλμένων τοῦ εὐνοῦχου, κατεδίωξαν αὐτὸν εἰς Ἐνζελί, ὅπου καὶ ἐφονεύθη, ἐνῶ κατέφευγεν εἰς βασιλικὸν Ῥωσσικὸν πλοῖον ἀραγμένον εἰς τὸν λιμένα.

Ὁ Πρίγκιψ Γιαγγιὰ Μιρζὰς εἶναι νέος τριακοντοῦτης, εὐχαρὶς καὶ εὐπροσθήγορος, ἀλλὰ κεχαλαρωμένον καὶ ἀκολάστον ἦθῶν, ἐκδοτός εἰς τὸ ἄκρον εἰς τὴν φιλοποσίαν, καὶ ἐξησθενημένος ἀπὸ παντοίας κακῆς ἐξείας καὶ καταχρήσεις σωματικῆς. Ὁ οἶνος, ὅσον ἰσχυρὸς καὶ ἂν ᾖ, δὲν προξενεῖ πλέον τὴν ἐπιθυμητὴν εἰς αὐτὸν μέθην, (διότι οἱ Πέρσαι, μικροὶ καὶ μεγάλοι, οἰνοποτοῦσι μέχρις ὅτου πέσωσιν εἰς παντελὴ κραιπάλην καὶ ἀναισθησίαν), ἀλλ' ἀπαιτοῦνται πνεύματα δραστικώτερα, καθὼς τὸ οἶνόπνευμα, ῥακίον, βόδιμ, καὶ τοιαῦτα ἄλλα καυστικὰ ποτὰ, πρὸς ἀναζωπύρησιν

τῶν ἀμβλυθέντων αἰσθητηρίων του. Τὸ χαρέμιόν του σύγκειται ἀπὸ γυναικας 20, καὶ συνειρρίζει νὰ συζευγνῇται εἰς γάμον μίαν φορὰν τὸν χρόνον, καὶ νὰ κάμῃ νέας παλλακίδας ὅπου ἀπάντη κοράσια τῆς ἀρεσκείας καὶ ὀρεξείας του. Τὰ πλείεστα ὅμως αὐτῶν συλλέγονται εἰς τὰ χωρία, μεταξὺ τῶν ἀγροτικῶν οἰκογενειῶν. Ἄξιός υἱὸς τοιοῦτου πατρὸς ὅποιος ἦτον ὁ Φεταλῆ-Σάχ, ὅστις ὑπερέβη κατὰ τὴν ἡδυπάθειαν καὶ αὐτὸν τὸν Σαρδανάπατον! Εἶναι πασίγνωστον ὅτι ὁ τῆς Περσίας πρῶν βασιλεὺς εἶχεν ὑπὲρ τὰς πενταχοσίας γυναικας, καὶ ὅτι ἡ ἀπογονὴ αὐτοῦ εἶναι ἀναριθμητος.

Ὄταν ἐπαρουσιάσθη εἰς τὸν Γιαγγιὰν Μιρζὰν, μετὰ τὸν συνήθη χαιρετισμὸν, ἠρώτησε τὸν εἰσαγωγέα μου ἐὰν ᾔμην Ῥώσος, Φρεγγῆς (Γάλλος), ἢ Ἑγγλῆς· οὔτε Ῥώσος εἶμι, τὸν ἀπεκρίθη, οὔτε Φρεγγῆς, οὔτε Ἑγγλῆς, ἀλλὰ Γιουνανῆς, (Ἴων), ὅνομα μὲ τὸ ὅποιον οἱ Πέρσαι γνωρίζουσι τοὺς Ἑλληνας. Μεταξὺ τῶν πολλῶν περιεστώτων ἦσαν καὶ τινες Μουλᾶδες, οἱ ὅποιοι, ἀκούσαντες τὴν λέξιν Γιουνανῆ, ἔβλεπον ἀλλήλους μὲ τρόπον ἐκπληκτικόν, ἀλλὰ καὶ συγχρόνως πολλὰ κωμικόν. Ἡ ἐκπληξίς των αὐτὴ προήρχετο ἐκ τοῦ ὅτι φρονοῦσι γενικῶς ὅτι τὸ Ἴον ἂν, ἢ Ἰωνία, ἦτο τόπος πάλαι τοποθετημένος εἰς τὸ Σιρβάν (Ἀλβανίαν), πλησίον τῆς Βάκου, καὶ ὅτι κατεποντίσθη ἀπὸ τὸν Ἀριστοτέλην, ἐξ αἰτίας, δὲν ἐξεύρω, ποίῳν ἀλλοκοτῶν φιλονεικῶν, τὰς ὁποίας ἔπλασαν οἱ Πέρσαι μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ Πλάτωνος. Τοιαύτην ἔχοντες δοξασίαν δὲν εἶναι παράδοξον ἐὰν ἔμειναν ἐκθαμβοί, βλέποντες ἐμπροσθεν αὐτῶν ἄνθρωπον κάτοικον ἀνυπάρχτου τόπου. Ἀφοῦ δ' ἐγὼ ἐβεβαίωσα τοὺς καλοὺς Μουλᾶδες, ὅτι τὸ ἀληθές Ἴον ἂν ὑπάρχει ἔως σήμερον, εἰς ἐξ αὐτῶν, εἰδημονέστερος, φαίνεται, τῆς γεωγραφίας καὶ ἱστορίας, λαβὼν τὸν λόγον, εἶπεν ὅτι ἀνέγνωσέ ποτε, ὅτι ὑπάρχει τῷντι καὶ δεύτερον Ἴον ἂν πρὸς τὴν δύσιν, σύνορον τοῦ Ὀθωμανικοῦ κράτους, καὶ ὅπου ἤνθησαν οἱ φιλόσοφοι Ἀριστοῦν, Ἐφλατοῦν, καὶ Βοκράτ' (Ἀριστοτέλης, Πλάτων καὶ Ἱπποκράτης). ἦτο δὲ πατρίς καὶ τοῦ Φιλίππου, πάππου τοῦ Ἰσκαντέρ (Ἀλεξάνδρου). «Καὶ αὐτοῦ ἀκόμη τοῦ Ἀλεξάνδρου,» τὸν εἶπα, «υἱοῦ, καὶ ὄχι, καθὼς λέγεις, ἐγγόνου τοῦ Φιλίππου.» Ὁ σοφολογιώτατος ὅμως Μουλᾶς, ἀναλαλᾶζων, ἤρχισεν νὰ διηγῆται λεπτομερῶς τὴν ἱστορίαν τοῦ δορικτήτορος Μακεδόνης καθ' ὃν τρόπον ἐνοθεύθη παρὰ τῶν συγγραφέων Περσῶν, οἵτινες, θελήσαντες νὰ ἐξαλείψωσι τοῦ τόπου των τὸ δνείδος τῆς ξένης κατακτήσεως, μετέπλασαν τερατωδῶς πῶς τὰ ἱστορικὰ γενόμενα. Ἀλεξάνδρος ὁ μέγας, ἔλεγεν ὁ Μουλᾶς, ἦτον αὐτόχρημα Πέρσης, διότι ἦτο γέννημα καὶ θρέμμα τῆς πατρίδος μας. Ὁ δὲ Φίλιππος, ἡττηθεὶς εἰς μάχην παρὰ τοῦ Δαρείου, ὑπεχρεώθη κατὰ τὰς συνθήκας νὰ πληρῶνῃ εἰς αὐτὸν ἐτήσιον φόρον, καὶ νὰ δώσῃ πρὸς τὸν ἴδιον τὴν θυγατέρα του εἰς γάμον. Αὕτη ὅμως, ὁσμὴν ὀξὺν ἐκ τοῦ στόματος ἀποπέμπουσα, μετεπέμφθη πρὸς τὸν Φίλιππον τὸν πατέρα της, ἔγκυος οὖσα τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ἐλθὼν οὗτος εἰς ἡλικίαν, καὶ βοηθούμενος ὑπὸ τῶν Περσῶν αὐτῶν κατὰ τοῦ αὐταδελφου του Δαρείου τοῦ δευτέρου, ἀνέκτησεν εὐκλῶς τὴν πατρικὴν του κληρονομίαν, θέσας ἐπὶ κεφαλῆς του τὴν βασιλικὴν τιράν. Ἀπαντες ἐδήλωσαν τὴν συναινέσιν των εἰς τοὺς λόγους τοῦ Μουλᾶ· ἐγὼ δ' ἐσιώπησα, μὴ ἐπιθυμῶν νὰ ἐμβῶ εἰς περισσοτέραν ἀμφισβήτησιν εἰς τόπον τοσοῦτον ἀνάρμοστον, καὶ μὲ ἄνδρα μεγίστην ὑπόληψιν σοφοῦ ἔχοντα μεταξὺ τῶν ὁμοίων του.

[Ἡ Συνέχεια καὶ τὸ Τέλος ἐν τῷ προσεχῇ Ἀριθμῷ.]